HIZKUNTZA ETA EDUKIAK

2.1 Ingurunea: Nola landu

Hainbat herrialdetan —hala nola, Kanada, Ameriketako Estatu Batuak eta Erresuma Batua— zenbait programa garatu dira ikasle etorkinekin hizkuntza ikasteko. Arrakastatsuenen artean "hizkuntza irakastea edukien bidez" izeneko programak aipatzen dituzte (Content-Centered Language Learning). Horietan, ikasleek hizkuntza ikasteaz gain, eskolako edukiak ere lantzen dituzte; hala nola, zientzia, matematika edo geografia.

Murgiltze-ereduetan horixe egiten dugu, hizkuntza edukien bidez irakasten baitugu: gure ikasle askok euskara matematikako edo inguruneko eskolan ikasten dute, horretan diharduten bitartean, eta horrenbestez euskara eta arloetako edukiak batera ikasten dituzte. Beraz, zergatik ez erabili emaitza onak ematen dituen programa horixe bera ikasle heldu berriekin?

Hizkuntza ikasten ari diren ikasleak ezin dira denbora luzean izan gelatik kanpo, horien integrazioa atzeratu egiten baita gelatik kanpo egoten badira hizkuntza ikasten duten bitartean: eskola berean egon arren, zailago izango dute gelako kideekin harremanak hastea eta —are garrantzitsuagoa dena— gelako lagunekin hizkuntza ikasteko aukera ere galduko dute.

Hainbat programa aztertu ondoren, argi gelditu zait ikasleen integrazioa bultzatzen duten ekintzak diseinatu behar direla; eta geure buruari, ikasle horiek heltzen direnean, galdera batzuk egin behar dizkiogula, esaterako: Zer aldatu behar dugu gure jardueran, ikasle horien integrazioa bultzatzeko? eta honelako galderak baztertu: Zer jakin behar dute besteekin egoteko? Zer hizkuntza-maila izan behar dute gelan parte hartzeko?

Nire planteamenduak handik jo du: unitate didaktikoak egokitu daitezke, ikasle guztien partaidetza ziurtatzeko; badira ikasle guztien partaidetza errazten duten ekintza mota batzuk. Testu-liburuari soilik jarraitzen badiogu (irakurri, galderak erantzun...), hizkuntza soilean oinarritzen badugu gure praktika, zaila izango dute gelan egotea. Baina beste mota bateko ekintzak prestatzen baditugu, ikasle horiek gelan egon daitezke hizkuntza gehiegi jakin gabe. Talde-lanak, laborategiko esperientziak... egin ditzakegu, helburu argia duten ekintzak, konkretuak eta zenbait parte-hartze maila eskaintzen dituztenak.

Gainera, ikasle etorkinek lan bikoitza daukate: hizkuntza eta eskola-edukiak ikasi behar dituzte. Hau da, beste ikasle askok egiten duten lana egin behar dute, baina askoz denbora laburragoan: gelan egonda, oinarrizko kontzeptuak eta edukiak ikasteko aukera izango dute, gelatik kanpo, nekez ikas dezakete gelako kideak ikasten ari direna.

Ingurunea arloa aukeratu dut, aukera ezin hobea ematen baitigu lan praktikoak egiteko. Ikasle berriek hizkuntza menperatu gabe ere badute zer egin, zer eman eta zer ikasi; adibidez, datuak jaso, sailkatu, behatu, neurketak egin. Ez dira gai izango, agian, behaketa bat hizkuntza berrian azaltzeko, baina bai behaketa horri buruz marrazki bat egiteko, edo datuak taula batean jartzeko.

Beraz, nire asmoa izan da ingurunea esperientziaren edo talde-lanaren bitartez lantzea. Inguruneko unitate baten adibidea eskaintzen dut, kontinenteak lantzeko gela osoarekin.

Gaia osotasunean lantzeko prestatuta dago, baina bada aukera ekintza batzuk aukeratzeko. Unitatean, hainbat "ideia gida" garatzen dira, ikasi behar dituzten kontzeptuak, alegia. Ideia horiek ikasteko, ekintza batzuk egin behar dituzte. Ikasle guztien elkarrekintza eskatzen dute, hori da ekintza horien ezaugarri nagusia. Horrela, edozein ikaslek, hizkuntza askorik jakin gabe ere, har dezake parte. Horrek ez du esan nahi hizkuntza ikasten ari den ikaslearekin aurretik hiztegia, testuak eta hainbat hizkuntza-esamolde landu beharko ez direnik.

Ekintza bakoitzaren azalpena eta garapena irakaslearen gidan dago.

Bukatzeko, Ingurunea arloko irakaskuntzaren oinarriak aipatuko ditut, zer hartu behar dugun kontuan Ingurunea arloan hizkuntza irakasteko, eta azkenik, irakasleok zer egin behar dugun arlo hori lantzeko.

Oinarri hauek ikasle guztientzat dira aplikagarriak, baina eragin handiagoa daukate ikasle etorkinengan, dudarik gabe.

Irakaskuntzari buruzko oinarriak

1. Aurretiko ezagutzak eragina du ikaskuntzan. Ikasten duguna dakigunaren gainean eraikitzen dugu eta informazio berriarekin gure uste okerrak, pertzepzioak eta kontzeptuak aldatzen ditugu.
2. Ikastea gauza konkretuetatik abstraktuetara doa. Ekintza konkretuak —ikusten, entzuten, ukitzen direnak— errazago ulertzen dira, eta kontzeptuez jabetzea errazten dute. Ingurunea arloan egiten diren ikerketak behaketak egin, neurriak hartu, sailkapenak egitetik emaitzen interpretaziora doaz; hau da, kontzeptuez jabetzera.
3. Ondo ikasteak feedbacka eskatzen du. Irakasleok ikasleen gida izan behar dugu, ondorioetara ailegatzen laguntzeko. Horretarako, "gatazka kognitiboa" sortu behar dugu: galderak, iradokizunak, pentsatzeko beste modu batzuk eskainiko dizkiegu.
4. Ikasle guztien kultura eta erreferentziak sartu behar ditugu gure programetan.
5. Edukiak eta hizkuntza ikasteko estrategiak irakatsi behar dizkiegu. Hiztegia formalki irakatsi behar da.

Hizkuntza ikasteko printzipioak

1. Hizkuntza hobeto ikasten da benetako egoeretan. Egoera horietan komunikazioa da helburua.
2. Hizkuntza tresna moduan erabiltzen da, pentsatu eta komunikatzeko.
3. Hizkuntza elkarrekintzan ikasten da; inputa ulerterraza den eta esanahia negozia daitekeen benetako egoeretan. Esperientziek eta talde-lanek hizkuntza irakastea errazten dute. Honako egoera hauetan ikasleek aukera izaten dute jasotzen duten inputetik esanahia eraikitzeko eta ulertzen ez dena argitzeko: manipulazioetan, keinuetan, zertan ari garen ikustean. Izan ere, ulermena errazten dute.
4. Hainbat ikerlarik diote input ulerkorra beharrezkoa dela hizkuntza ikasteko, baina ulerkorra izan dadin, ezinbestekoa dela hiztunen arteko elkarrekintza, esanahia negoziatzeko.
5. Hizkuntza akademikoa esplizituki landu behar da: bigarren hizkuntzaren irakaskuntzan ari garenok ondo dakigu ikasleek zailtasunak dituztela Ingurunea arloari lotutako testuak ulertzeko. Izan ere, inguruneko hizkuntza eta, oro har, zientzietako hizkuntza ez da egoera arruntetan erabiltzen dena, eta ezaugarri desberdinak ditu. Arlo horretan, ikasleek behatu, deskribatu, erkatu, sailkatu eta analizatu behar dute, eta hori egiteko, lexiko espezifikoa eta zenbait esamolde erabili behar dituzte. Ereduak eman, "hizkuntza zientifikoa" irakatsi behar diegu.

Nola egin behar dugu?

1. Beharrezkoa da irakasleen koordinazioa. Ikasle berriak ordu batzuk erabiliko ditu hizkuntza ikasteko, besteengandik aparte. Behar-beharrezkoa da hizkuntza ikasten laguntzen duen irakaslearen eta ingurunekoaren arteko koordinazioa, aurretik ikasleari gaiaren oinarrizko informazioa ezagutarazteko, lexikoa eta zenbait esamolde lantzeko, testuak aurretik aztertzeko edo testuak errazteko, gaiarekin hasi baino lehen ikaslearen aurretiko ezagutza aztertzeko…
   Inguruneko saioetan, gela barruan beste irakasle baten laguntza izatea oso aberatsa izan daiteke ikasle guztien partaidetza bultzatzeko.
2. Ikasleen arteko lankidetza bultzatu behar dugu. Talde txikietan lan egiteak berdinen arteko elkarrekintzarako aukera ematen du. Taldeek heterogeneoak izan behar dute, eta ikasleak animatu egin beharko ditugu ikasle berrien "hizkuntza-irakasleak" izaten.
   Ezagutza eta ulermena sozialki eraikitzen dira, mintzamenaren, ekintzaren eta elkarrekintzaren bidez. Hori oso garrantzitsua da hizkuntza ikasten ari diren ikasleentzat: gaitasun kognitiboa daukate eta gai dira ezagutza zientifikoa eraikitzeko, baina mugatuta daude ikasi dutena, dakitena azaltzeko.
3. Hizkuntza egokitu behar dugu:
   - Hitz garrantzitsuetan oinarritu. Lexiko berria formalki irakatsi behar da, eta ez dira hitz asko batera sartu behar (zenbaitek diote ezin direla 12 baino gehiago izan).
   - Erreferente pertsonalak dituzten hitzak erabili. Hainbat esaldi ulertzeko erreferentzia pertsonalak sartu.
   - Esaldi motzagoak eta sinpleagoak erabili.
   - Errepikatu eta parafraseatu, etenaldi txikiak egin. Kontzeptu edo gauza berria agertzen denean, errepikatu zenbait egoeratan.
   - Galdera gehiago sartu azalpenekin batera.

4. Materialak egokitu behar ditugu:
    - Identifikatu gertaera, hitz eta prozedura garrantzitsuenak.
    - Eman ikasle berriari informazio soziokulturala.
    - Idatzitakoa ahoz kontatu lehendabizi.
5. Ingurunea esanguratsua egin behar dugu:
    - Materialak aurkezten, benetako materialak eta irudiak erabiliz.
    - Ikasleak animatuz, egin dutena eta egiten ari direna haien artean komenta dezaten.

Eta betiere, ez dugu ahaztu behar ikasle etorkina hizkuntza ikasten ari dela, eta horretarako, ikaslearen hizkuntza-maila kontuan hartuko dugu:

Hasieran ez dugu ikaslea hitz egitera behartuko, nahikoa izan daiteke keinuak egitea, seinalatzea, ikustea zertan ari den…

Bigarren fase batean, ikasleek azalpena emateko zailtasunak izango dituzte eta askotan txarto ulertuko diegu. Hizkuntza erraztuko dugu, ahoz eta idatziz.

Hizkuntzaren jabekuntzan aurrera joan arren, eta nahiz eta gelan esaten dena ulertzeko gai izan, ez dugu ahaztu behar hizkuntza akademikoan bost urte edo gehiago behar direla beste kideek duten mailara heltzeko. Denbora luzean beharko dute laguntza.